

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

420

Vragen van het lid **Van Haga** (Groep Van Haga) aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over *het Woo-verzoek mbt het noodbevel van de Driehoek Den Haag aangaande de demonstratie van Famers Defense Force van 29 juni 2023* (ingezonden 27 september 2023).

Antwoord van Minister **De Jonge** (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) (ontvangen 17 november 2023). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2023–2024, nr. 275.

Vraag 1, 2 en 3

Heeft u kennisgenomen van het besluit van de burgemeester van de gemeente Den Haag van 18 september 2023, met het kenmerk 236381, waarbij de burgemeester van de gemeente Den Haag heeft beslist om enkele documenten (gedeeltelijk) openbaar te maken die verband houden met de door Stichting Farmers Defence Force op 29 juni 2023 georganiseerde demonstratie bij het parlamentsgebouw?¹

Heeft u kennisgenomen van het noodbevel van de burgemeester van de gemeente Den Haag van 29 juni 2023, zonder kenmerk, waarbij de burgemeester van de gemeente Den Haag heeft bevolen dat personen die zich buiten de gemeente Den Haag bevinden en zich door hun vervoersmiddelen, meegebrachte voorwerpen, uitingen en gedragingen manifesteren als personen die met een tractor of ander zwaar materieel actie willen voeren in gemeente Den Haag, zich met hun voertuigen uit de gemeente Den Haag verwijderd moeten houden of, als zij zich reeds in de gemeente Den Haag ophouden, zich onmiddellijk uit de gemeente Den Haag moeten verwijderen of zich moeten verplaatsen naar een door de politie aan te wijzen locatie?²

Heeft u kennisgenomen van de betoging van 29 juni 2023, gericht tegen het stikstofbeleid, die plaats had in de gemeente Den Haag en is georganiseerd door Stichting Farmers Defence Force?³

¹ Het besluit is nog niet gepubliceerd op de website woo.denhaag.nl en daarom onderhands bijgevoegd.

² Het noodbevel is nog niet gepubliceerd op de website www.denhaag.nl en daarom onderhands bijgevoegd.

³ NRC, 29 juni 2023, «Demonstranten bij Farmers Defence Force-protest tegengehouden op weg naar Tweede Kamer», <https://www.nrc.nl/nieuws/2023/06/29/noodbevel-in-den-haag-vanwege-boerendemonstratie-tractoren-niet-welkom-in-stad-a4168512>.

Antwoord 1, 2 en 3
Ja.

Vraag 4

Heeft u kennisgenomen van de omstandigheid dat de betoging aanvankelijk zou plaatshebben bij het parlamentsgebouw in Den Haag aan de Bezuidenhoutseweg 67 (2594 AC), terwijl de deelnemers aan de betoging zonder dat daarvoor aanleiding bestond door of vanwege de burgemeester van de gemeente Den Haag, al dan niet op basis van het noodbevel, zijn gelast om zich niet op te houden bij het parlamentsgebouw, maar te begeven naar het Malieveld in Den Haag aan de Koningskade 64 (2596 AA), met aanzegging van politiegeweld als de last niet zou worden nageleefd?

Antwoord 4

Ik ben bekend met het gegeven dat Farmers Defence Force heeft opgeroepen om op 29 juni jongstleden actie te voeren bij het tijdelijke parlamentsgebouw in Den Haag. Ook heb ik kennisgenomen van de aanwijzing van de burgemeester van de gemeente Den Haag aan de betogers om te betogen op het Malieveld, in plaats van bij het parlamentsgebouw.

Vraag 5

Vindt u dat uit de (gedeeltelijk) openbaar gemaakte documenten voortvloeit dat de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal zich actief heeft gemengd in de wording van het in de derde vraag genoemd noodbevel, althans de in de vierde vraag genoemde last en, zo ja, waarom wel of, zo nee, waarom niet?

Antwoord 5

Uit de documenten die bij deze vragen zijn gevoegd, volgt dat met de voorzitter van de Tweede Kamer is gesproken over het scenario dat de demonstratie van 29 juni 2023 het Kamerdebat zou verstoren. Dat hierover is gesproken met de voorzitter van de Tweede Kamer is niet vreemd. De voorzitter draagt immers verantwoordelijkheid voor het handhaven van orde in de Tweede Kamer. Uit de informatie die mij ter beschikking staat, blijkt niet dat de voorzitter zich actief heeft gemengd in besluitvorming over de facilitering of de bestuurlijke handhaving van de demonstratie.

Vraag 6

Vindt u dat uit de (gedeeltelijk) openbaar gemaakte documenten voortvloeit dat de burgemeester van de gemeente Den Haag een beleid hanteert op grond waarvan bij betogingen in de gemeente Den Haag geen (landbouw)-trekkers mogen worden gebruikt, anders dan één of twee statische (landbouw)trekker(s), die kunnen dienen als symbool en, zo ja, waarom wel of, zo nee, waarom niet?

Antwoord 6

Uit het bijgevoegde verslag van de lokale driehoek Den Haag volgt inderdaad dat de gemeente Den Haag een algemene beleidslijn heeft geformuleerd ten aanzien van demonstraties met tractoren. Een standaard beleidslijn ontslaat een gemeente echter niet van haar verplichting een demonstratie te beoordelen op basis van een individuele afweging. Ik treed niet in een beoordeling van dergelijke afwegingen. De burgemeester legt daarover desgewenst verantwoording af aan de gemeenteraad.

Vraag 7

Vindt u, ongeacht het antwoord op de zesde vraag, wenselijk en verenigbaar met de Grondwet dat de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal zich actief mengt in aangelegenheden die op grond van de wet niet hem, maar de burgemeester van de gemeente Den Haag aangaan en, zo ja, waarom wel of, zo nee, waarom niet?

Antwoord 7

Het faciliteren en in goede banen leiden van een demonstratie in de gemeente Den Haag is een bevoegdheid van de burgemeester van die gemeente. De voorzitter van de Tweede Kamer komt ter zake geen bevoegdheden toe.

Ik verwijs u verder naar het antwoord op vraag 5.

Vraag 8

Vindt u, evenals het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM),⁴ dat de organisator van een betoging of de deelnemers aan een betoging, met betrekking tot die betoging in beginsel zelfstandig een tijd, plaats en uitingswijze mogen kiezen en, zo ja, waarom wel of, zo nee, waarom niet?

Antwoord 8

Het demonstratierecht gaat uit van de vrijheid van demonstranten om in beginsel zelf te bepalen waar, wanneer en hoe zij demonstreren. Dat neemt niet weg dat de bevoegde burgemeester op grond van de Wet openbare manifestaties indien noodzakelijk voorschriften of beperkingen kan verbinden aan een demonstratie, die betrekking hebben op de plaats, het moment en de wijze waarop gedemonstreerd mag worden.

Vraag 9

Vindt u dat betogingen, in het bijzonder die welke betrekking hebben op onderwerpen die het parlement aangaan, in beginsel moeten kunnen plaatshebben bij het parlamentsgebouw en, zo ja, waarom wel of, zo nee, waarom niet?

Antwoord 9

Zoals ook aangegeven in het antwoord op vraag 8, hebben demonstranten in beginsel de vrijheid om zelf te bepalen waar zij demonstreren. Het is aan de burgemeester van de gemeente Den Haag om te beoordelen of een demonstratie kan plaatsvinden bij het parlamentsgebouw. Uit het demonstratiebeleid van de gemeente Den Haag volgt dat de fysieke buitenruimte voor het tijdelijke parlamentsgebouw aan de Bezuidenhoutseweg 67 beperkt is, mede vanwege de aanwijzing van het (zeer drukke) Anna van Buerenplein als veiligheidsrisicogebied.⁵ Dit kan betekenen dat onder omstandigheden zal moeten worden gekeken naar andere mogelijkheden om in de (betrekkelijke) nabijheid van deze locatie op een veilige manier te demonstreren. Elke demonstratie wordt door het lokale gezag op zichzelf beoordeeld. In overleg met de organisatie zal door het lokale gezag worden bezien op welke locatie de betreffende demonstratie zo veilig mogelijk kan plaatsvinden, met het door de organisatie gewenste aantal deelnemers. Hierbij zal het lokale gezag steeds de feiten en omstandigheden van het moment betrekken.

Vraag 10

Vindt u dat de enkele omstandigheid dat een op grond van de wet vereiste vooraankondiging van een betoging ontbreekt, met zich meebrengt dat die betoging mag worden verboden of dat aan die betoging beperkingen mogen worden gesteld en, zo ja, waarom wel of, zo nee, waarom niet?

Antwoord 10

Een voorgenomen demonstratie moet op grond van de Algemene Plaatselijke Verordening worden gemeld bij de gemeente middels een kennisgeving. Een tijdige kennisgeving stelt de burgemeester in staat een demonstratie zorgvuldig voor te bereiden door (voorzorgs)maatregelen te treffen om de demonstratie te faciliteren of door indien noodzakelijk voorschriften of beperkingen te stellen.

Dit betekent niet dat een niet-aangemelde demonstratie niet wordt beschermd onder het demonstratierecht. Het uitgangspunt is dat ook niet-(tijdig) aangemelde demonstraties in beginsel zoveel mogelijk moeten worden gefaciliteerd. Het ontbreken van een (tijdige) kennisgeving is dan ook niet zonder meer een reden om beperkingen te stellen of een demonstratie te

⁴ EHRM 20 oktober 2005, ECLI:CE:ECHR:2005:1020JUD004407998, § 103 (The United Macedonian Organisation Ilinden e.a./Bulgarije); EHRM 27 november 2012, ECLI:CE:ECHR:2012:1127JUD005805008, § 21 (Sáska/Hongarije); en EHRM 7 februari 2017, ECLI:CE:ECHR:2017:0207JUD005781809, § 405 (Lashmankin e.a./Rusland).

⁵ Geactualiseerd Demonstratiebeleid (demonstratiebeleid gemeente Den Haag), bijlage bij Brief van burgemeester Van Zanen inzake geactualiseerd demonstratiebeleid (RIS308654) 11 mei 2021, p. 19.

verbieden.⁶ Het niet (tijdig) doen van een kennisgeving kan echter wel meebrengen dat eerder beperkingen worden gesteld door de burgemeester. Zonder relevante informatie aan de voorkant of vanwege onvoldoende voorbereidingstijd, is de burgemeester mogelijk niet in staat passende (voorzorgs)maatregelen te treffen waardoor de veiligheid niet kan worden gegarandeerd of wanordelijkheden niet kunnen worden voorkomen.

Vraag 11

Vindt u, evenals het EHRM,⁷ dat ook of zelfs betogingen, waarbij (landbouw)-trekkers worden gebruikt, in beginsel vreedzaam zijn en bijgevolg onder het bereik vallen van het recht op vrijheid van meningsuiting en betoging, ofschoon dergelijke betogingen mochten resulteren in wegblokkades en, zo ja, waarom wel of, zo nee, waarom niet?

Antwoord 11

Het antwoord op de vraag of een actie onder de reikwijdte van het demonstratierecht valt, is afhankelijk van de specifieke situatie en is primair ter beoordeling aan het lokale gezag.

In algemene zin kan ik hierover het volgende opmerken. Een demonstratie met trekkers (die resulteert in een wegblokkade) waarbij de gemeenschappelijke meningsuiting op de voorgrond staat, wordt in beginsel beschermd onder het demonstratierecht. Acties waarbij de gemeenschappelijke meningsuiting op de achtergrond raakt en waarbij andere elementen zoals fysieke dwang overheersen, zijn geen demonstraties (meer) in de zin van de Wet openbare manifestaties (Wom). Is wel sprake van een dergelijke demonstratie, dan geldt dat dit geen ongelimiteerd recht is. Op basis van de Wom kan het lokale gezag het demonstratierecht beperken als dat nodig is om de gezondheid te beschermen, in het belang van het verkeer of ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden. Daarvan kan bijvoorbeeld sprake zijn bij (verkeers)onveilige situaties. Daar komt bij dat het recht om te demonstreren geen vrijbrief is voor het plegen van strafbare feiten, zoals een overtreding van de Wegenverkeerswet 1994.

Vraag 12

Vindt u, evenals het EHRM,⁸ dat een wettelijk voorschrift of beleidsregel, op grond waarvan de organisator van een betoging of de deelnemers aan een betoging *a priori* een in beginsel vreedzame uitingsvorm wordt ontzegd, zonder dat ruimte wordt gelaten voor een afweging van de omstandigheden van het geval, in strijd is met het recht op vrijheid van meningsuiting en betoging en, zo ja, waarom wel of, zo nee, waarom niet?

Antwoord 12

Zoals blijkt uit het antwoord op vraag 6 dient een burgemeester elke demonstratie op zijn eigen merites te beoordelen, mede op basis van kennis van de concrete situatie en de plaatselijke omstandigheden. Een vaste beleidsregel ontslaat een burgemeester dus niet van zijn of haar verplichting om een demonstratie te beoordelen op basis van een individuele afweging. Er moet ruimte zijn voor een afweging van de specifieke omstandigheden van het geval.

Vraag 13

Vindt u dat het huidig wettelijk stelsel, op grond waarvan primair de burgemeesters van de betrokken gemeenten, die zijn benoemd door de Kroon en niet op democratische wijze zijn gekozen, bevoegd zijn om een betoging te verbieden en om aan een betoging beperkingen te verbinden, in overeenstemming is met het democratisch ideaal dat ten grondslag ligt aan het geheel van de fundamentele rechten en vrijheden,⁹ waaronder begrepen het recht op vrijheid van meningsuiting en betoging, welk ideaal ook op

⁶ Kamerstuk 34 324, nr. 9, p. 6.

⁷ EHRM 18 maart 2003, ECLI:CE:ECHR:2003:0318DEC003901302 (Lucas/Verenigd Koninkrijk); EHRM 5 maart 2009, ECLI:CE:ECHR:2009:0305JUD003168405, § 39 (Barraco/Frankrijk); en EHRM 15 oktober 2015, ECLI:CE:ECHR:2015:1015JUD003755305, §97 (Kudrečičius e.a./Litouwen).

⁸ EHRM 3 mei 2007, ECLI:CE:ECHR:2007:0503JUD000154306, § 41 e.v. (Bączkowski e.a./Polen).

⁹ EHRM 13 februari 2003, ECLI:CE:ECHR:2003:0213JUD004134098, § 123 (Refah Partisi e.a./Turkije).

gemeentelijk niveau de norm behoort te zijn¹⁰ en, zo ja, waarom wel of, zo nee, waarom niet?

Antwoord 13

De burgemeester is voor de uitoefening van zijn of haar bevoegdheden verantwoording verschuldigd aan de gemeenteraad, een rechtstreeks gekozen volksvertegenwoordiger. De gemeenteraad is ook actief betrokken bij de benoeming van de burgemeester. De bevoegdheden van de burgemeester zijn ingekaderd door de democratisch gelegitimeerde (grond)wetgever, in onder meer de Grondwet, Gemeentewet en de Wom. Daarnaast zijn er in Nederland wel meer organen die niet (direct) gekozen zijn en bevoegdheden kunnen uitoefenen met betrekking tot grondrechten. Dat dergelijke organen volgens het democratische ideaal op democratische wijze zouden moeten zijn gekozen, is dus niet zonder meer het uitgangspunt van de (grond)wetgever. Ik zie ook niet in dat dat altijd het geval zou moeten zijn, omdat ook op andere wijze kan worden voorzien in een met voldoende (democratische) waarborgen omkleedde bevoegdheidstoedeling.

¹⁰ EHRM 29 oktober 2019, ECLI:CE:ECHR:2019:1029JUD003010018, § 57 (Baralija/Bosnië en Herzegovina).